

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник соціально-психологічного
факультету

Андрій КУФЛІЄВСЬКИЙ

(підпис)

“ 24 ” червня _____ 2019 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в
особливих умовах»**

циклу професійної (вибіркової) підготовки
за третім (доктора філософії) рівнем вищої освіти
галузь знань 0.5 «Соціальні та поведінкові науки»
за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»

Силабус розроблено згідно робочої програми навчальної дисципліни.

Рекомендовано кафедрою психології діяльності в особливих умовах на:

2019-2020 навчальний рік Протокол від «21» червня 2019 року № 11

Перезатверджено. Начальник кафедри ПДОУ _____ Ліна ПЕРЕЛИГІНА
(підпис)

20__-20__ навчальний рік Протокол від «__» _____ 20__ року № __

Перезатверджено. Начальник кафедри ПДОУ _____ Ліна ПЕРЕЛИГІНА
(підпис)

20__-20__ навчальний рік Протокол від «__» _____ 20__ року № __

2019 рік

1. Анотація

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в особливих умовах» спрямовані на формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, на етапах своїх досліджень, а також здобуття базових знань з методології, методики та організації наукової діяльності для забезпечення їхньої професійної підготовки у якості науковців. Отримані знання допомагають розвинути практичні вміння, що забезпечує творчість та ініціативу в професійній діяльності.

Курс передбачає формування стійких навичок та формування поглиблених знань, умінь методики і методології науки у системі організації науково-дослідницької діяльності.

Набуті знання також формують особистість майбутнього науковця.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Перелигіна Ліна Анатоліївна, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, доктор біологічних наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 422. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	Лина Перелигіна <linaperelygina@gmail.com>
Наукові інтереси*	
Професійні здібності*	

* – заповнюється за бажанням НПП.

3. Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 422. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, екстремальна та кризова психологія, методика викладання у вищій школі, інструментальні засоби наукових досліджень та інші.

Постреквізити: виконання та захист дисертаційної роботи.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в особливих умовах» є формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, на етапах своїх досліджень, а також здобуття базових знань з методології, методики та організації наукової діяльності для забезпечення їхньої професійної підготовки у якості науковців.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в особливих умовах» є

- сприяти кращій підготовленості здобувачів вищої школи теоретичної підготовці з питань сутності понять і категорій методології наукових досліджень;
- ознайомити з організацією процесу наукового дослідження;
- сформулювати теоретичне і практичне підґрунтя для ефективного, кваліфікованого проведення наукових досліджень;
- уміння застосувати теоретичні та емпіричні методи дослідження;
- ознайомити з основними формами звітів із наукової роботи-методикою підготовки повідомлень, доповідей, виступів, специфікою написання статей;

1.3. Після вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в особливих умовах» здобувачі вищої освіти повинні набути та отримати:

знання:

- осмислення категоріального апарату наукових досліджень;
- критичне осмислення принципів, методів і понять наукових досліджень;
- осмислення парадигми методології науки;
- спеціалізовані концептуальні знання щодо структури наукового дослідження;
- критичне осмислення видів та форм науково-дослідної роботи;
- осмислення вимог та структури публікації наукових результатів;
- спеціалізовані концептуальні знання щодо оформлення результатів наукових досліджень;

уміння:

- розуміти значення методологічної підготовки для професійної діяльності вченого;
- знати характеристики основних методів наукового пізнання (індукція, дедукція абдукція) та методологічних моделей (гіпотетико-дедуктивна та емпірична індуктивна) ;
- вміти застосовувати загальнометодологічні принципи у науковій діяльності;
- засвоїти основні критерії оцінки наукового знання і вимоги до організації дослідницької діяльності.
- збирати та обробляти інформацію, необхідну для проведення наукових досліджень;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійних дослідженнях;
- проводити дослідницьку діяльність;
- науково обґрунтовувати та структурувати отримані наукові положення

комунікацію: здатність аргументовано викласти власні погляди на актуальні проблеми проведення наукових досліджень;

автономію та відповідальність: готовність до використання психологічних знань при реалізації наукових досліджень за допомогою інтерактивних методів.

професійних функцій, а також різних методів діагностики психологічних загроз на рівні індивіда, соціальної групи.

1.4. Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

- Здатність до освоєння і системного аналізу через матеріалістичне сприйняття і критичне осмислення нових знань в предметній та міжпредметних галузях.
- Здатність до наукової діяльності та спілкування в різномовному науковому середовищі.
- Здатність розробляти та управляти проектами, проводити комплексні наукові дослідження.
- Здатність до критичного аналізу і креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти прогресу науки та суспільства.
- Здатність до здійснення філософського узагальнення наукових фактів, ідей, закономірностей на основі загально-навчальних умінь.
- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики у галузі психології.
- Здатність самостійно розробляти проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.
- Здатність розробляти нові методи дослідження та використовувати їх у самостійній науково-дослідницькій діяльності у галузі психології.
- Здатність проводити емпіричні дослідження функціональних станів, особливостей психіки, операційно-сислової структури професійного

досвіду співробітників ризиконебезпечних професій.

- Здатність аналізувати та систематизувати інформацію щодо вивчення психологічних умов та шляхів встановлення відповідності особистісних якостей фахівців ризиконебезпечних професій вимогам діяльності в екстремальних умовах.

- Здатність використовувати науково-теоретичні та науково-практичні психологічні ресурси для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі екстремальної та кризової психології.

Результати навчання:

- володіти концептуальними та методологічними знаннями в галузі психології діяльності в особливих умовах, бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності на межі предметних галузей.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Денна форма навчання
Рік підготовки	2-й
Семестр	3-й
Обсяг кредитів ЄКТС	3
Загальна кількість годин	120 год.
Лекції	20 год.
Практичні, семінарські	24 год.
Лабораторні	0 год.
Самостійна робота	76 год.
Вид підсумкового контролю	Диф. залік

6. Календарно-тематичний план викладання дисципліни

Тривалість академічної години в Університеті становить 40 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин, що триває 80 хвилин без перерви.

Тиждень навчання	Тема та її зміст	Вид навчальних занять
3 семестр		
Модульний контроль № 1		
1	Тема 1. Наука та наукові дослідження 1.1. Основні закономірності розвитку науки. Класифікація наук.	Лек. – 2 год. ПЗ. – 2 год. СР – 4 год.

	1.2. Загальні поняття про наукову діяльність. 1.3. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.	
2	Тема 2. Основні принципи науки та наукового пізнання 2.1. Класифікація принципів науки і наукового пізнання. 2.2. Специфіка наукового пізнання. 2.3. Поняття наукового мислення та наукового знання.	Лек. – 2 год. ПЗ. – 2 год. СР – 5 год.
3	Тема 3. Наукове дослідження та методика його виконання в межах психології діяльності в особливих умовах 3.1. Об'єкт і предмет наукового пізнання. 3.2. Методологія наукового пізнання: поняття, класифікаційні рівні і основні принципи. 3.3. Характеристика методів наукового пізнання. 3.4. Емпіричне пізнання: поняття, роль і завдання. 3.5. Теоретичне пізнання: поняття, роль і завдання.	Лек. – 2 год. ПЗ. – 2 год. СР – 8 год.
4	Тема 4. Організація наукового дослідження та оцінка його ефективності 4.1. Специфіка наукового і повсякденного пізнання. 4.2. Проблематика наукових досліджень. 4.3. Науково-дослідна діяльність здобувачів.	Лек. – 2 год. ПЗ. – 2 год. СР – 5 год.
5	Тема 5. Інформаційне забезпечення наукових досліджень 5.1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень. 5.2. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідницькій роботі. 5.3. Особливості інформаційного пошуку при проведенні наукового дослідження.	Лек. – 2 год. ПЗ. – 4 год. СР – 8 год. (МКР)
Модульний контроль № 2		
6	Тема 6. Методика теоретичних і експериментальних досліджень 6.1. Особливості теоретичних досліджень. 6.2. Експеримент як засіб отримання нових знань. 6.3. Вибіркові оцінки коректності математичної обробки результатів експерименту. 6.4. Вимоги щодо проведення статистичних спостережень.	Лек. – 2 год. ПЗ – 2 год. СР – 8 год.

7	Тема 7. Моделювання в наукових дослідженнях 7.1. Класифікація методів математичного моделювання. 7.2. Основні постулати моделювання. Співвідношення між моделлю та системою. 7.3. Класифікація моделей. Вимоги до моделей.	Лек. – 2 год. ПЗ – 2 год. СР – 8 год.
8	Тема 8. Організація науково-дослідної роботи здобувачів 8.1. Загальні відомості про науково-дослідну роботу здобувачів. 8.2. Організація підготовки кваліфікаційної роботи. 8.3. Етапи процесу наукового дослідження та підготовка оформлення кваліфікаційної роботи.	Лек. – 2 год. ПЗ – 4 год. СР – 10 год.
9	Тема 9.-10. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії 9.1. Складання звітів про науково-дослідні роботи і публікація їх результатів. 9.2. Складання і подання заявки на винахід. 9.3. Впровадження завершених науково-дослідних робіт.	Лек. – 4 год. ПЗ. – 4 год. СР – 20 год. (МКР)
Всього		120 годин

Примітка: Лек. – лекція; ПЗ – практичне заняття; Сем. – семінарське заняття; МКР – модульна контрольна робота; СР – самостійна робота.

7. Список рекомендованої літератури

Базова

1. Афанасьєв А. О. Основи наукових досліджень : навч. посібн. Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. 96 с.
2. Дороніна М. С. Технологія соціально-економічних наукових досліджень (схеми і приклади) : навч. посібн. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. 120 с.
3. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібн. К. : Кондор, 2003. 192 с.
4. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. Львів : Світ, 2001. 416 с.
5. Пономаренко В. С. Аналіз даних у дослідження соціально-економічних систем. Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. 432 с.
6. Пушкарь А. И. Основы научных исследований и организация научно-исследовательской деятельности" : учебн. пособ. Х. : Изд. ИНЖЕК, 2006. 289 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.social.org.ua>.
2. <http://www.dnopr.kiev.ua>.
3. <http://uig.com.ua/>.

8. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Теорія та методологія досліджень в межах психології діяльності в особливих умовах» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання компетентностей здобувачів здійснюється з використанням трьох шкал:

перша – національна (традиційна) – 4-бальна (трибальна);

друга – рейтингова шкала оцінювання – ЄКТС;

третья – накопичувальна шкала – 100-бальна.

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	5	0	0
	Семінари	0	0	0
	Практичні заняття*	11	2	22
	Модульна контрольна робота*	1	10	10
Разом за модуль № 1				32
Модуль № 2	Лекції	5	0	0
	Семінари	0	0	0
	Практичні заняття*	11	2	22
	Модульна контрольна робота*	1	10	10
Разом за модуль № 2				32
II. Індивідуальна самостійна робота				10
III. Письмовий екзамен				26
Разом за всі види навчальної роботи				100

* – обов'язкові види навчального контролю.

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському та практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 2 балів):

2 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох питань. Відповіді на поставленні питання слухачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10-9 балів – вільно володіє обсягом матеріалу, вільно висловлює власні думки, повністю і якісно розкрив всі питання виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовує міжпредметні зв'язки.

7-8 балів – вільно висловлює власні думки, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні помилки;

5-6 балів – не повністю з допущенням помилок розкрив всі питання;

1-4 бали – розкрив тільки перше питання;

0 балів – відповідь відсутня.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі есе, реферату або презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

- 10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;
- 7-9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки; робота виконана майже на 80% від загального обсягу;
- 5-6 балів – обсяг виконаних завдань становить від 60% до 79% від загального обсягу;
- 1-4 балів – здобувач виконав лише від 40% до 59% від загального обсягу;
- 0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте науку як особливий вид людської діяльності.
2. Назвіть історичні етапи розвитку науки та розкрийте особливості кожного з них. Проаналізуйте функції науки в сучасних умовах.
3. Назвіть основні якості науковця.
4. Назвіть етичні підходи до розв'язання наукових проблем
5. Подайте основні ознаки науки майбутнього.
6. Що таке пізнання? Охарактеризуйте основні форми наукового пізнання.
7. Що таке знання, які його способи класифікації?
8. Що є істина? Дайте основні характеристики істини.
9. Порівняйте зміст понять «метод», «методика», «методологія».
10. Дайте загальну характеристику основних принципів та підходів загальнонаукової методології.
11. У чому суть загальнологічних методів?
12. Що таке ідеальні та матеріальні моделі як засоби пізнання?
13. Розкрийте зміст і структуру конкретнонаукової методології.

14. Наукові ступені і вчені звання. Наукометричні бази. Наукові медалі і премії.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі письмового екзамену.

Кожен варіант контрольної роботи складається з трьох завдань-теоретичні питання. Відповіді на поставленні питання слухачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 26 балів):

25-26 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання;

20-24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

10-19 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

1-9 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до диф. заліку:

Модуль 1.

1. Наукова діяльність. Види наукової діяльності.
2. Історичні етапи науки.
3. Наука ХХ і ХХІ століття: характерні особливості.
4. Види та ознаки наукового дослідження.
5. Теоретичні та методологічні принципи науки.
6. Наукова ідея, науковий принцип. Наукові поняття та гіпотези.
7. Методологія наукового дослідження.
8. Фундаментальні наукові дослідження.
9. Прикладні наукові дослідження.

10. Загальнонаукові методи дослідження.
11. Організація наукової діяльності в Україні.
12. Застосування дедуктивного та індуктивного методів.
13. Метод системного аналізу.
14. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика.
15. Формулювання теми та постановка проблеми наукового дослідження.
16. Методологія теоретичних досліджень.
17. Наукова інформація та способи її пошуку.
18. Поняття «інформаційний пошук». Етапи інформаційного пошуку.
19. Пошук інформації, його етапи.
20. Електронні засоби пошуку інформації.
21. Особливості інформаційного пошуку при проведенні наукового дослідження.
22. Техніка роботи зі спеціальною літературою.

Модуль 2.

1. Загальні відомості про теоретичні дослідження.
2. Експеримент як засіб отримання нових знань. Розробка методики експерименту.
3. Вимоги щодо проведення статистичних спостережень.
4. Загальні відомості про моделювання систем. Класифікація методів математичного моделювання.
5. Класифікація моделей. Вимоги до моделей.
6. Наукова публікація. Поняття. Функції основні види.
7. Наукова монографія.
8. Наукова стаття та її структурні елементи.
9. Тези наукової доповіді. Правила їх написання.
10. Правила оформлення публікацій.
11. Загальна схема дисертаційного наукового дослідження, записки до вибору теми дисертації.
12. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації.
13. Вимоги до автореферату дисертації.
14. Порядок захисту дисертації.
15. Оформлення документів для подання атестаційної справи до ВАК України.

Отримані здобувачем бали за накопичувальною 100-бальною шкалою оцінювання знань переводяться у національну шкалу та в рейтингову шкалу ЄКТС згідно з таблицею.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	Національна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

3. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

4. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %.

Розробник:
професор кафедри
психології діяльності в особливих умовах

Ліна ПЕРЕЛИГІНА